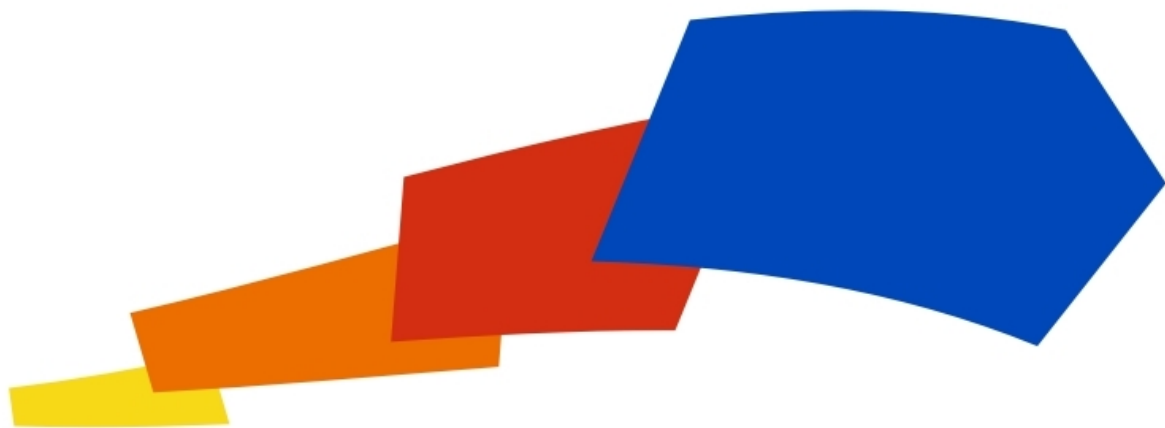

Burgerschap

Oecumenische Basisschool De Wegwijzer LANDGRAAF

D E W E G W I J Z E R

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Onze schoolgegevens	3
2 De context	4
2.1 De wet Burgerschap	4
2.2 De Kerndoelen	5
2.3 Het onderzoekskader	5
2.4 Onze Bouwstenen	6
3 Onze school	7
3.1 Kenmerken van onze school	7
3.2 Risico's?	8
4 Ons schoolconcept	10
4.1 Algemeen	10
4.2 Missie	10
4.3 Kernwaarden	10
4.4 Visie	12
4.5 Doelen bouwstenen burgerschap	13
4.6 Hoofddoelen en burgerschap	14
4.7 Sociale en maatschappelijke competenties	14
5 Uitwerking doelen bouwstenen	15
5.1 Sociale ontwikkeling	15
5.2 Democratisch burgerschap	17
5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap	18
5.4 Identiteit, solidariteit en diversiteit	18
6 Ons aanbod en onze aanpak	20
6.1 Ons Aanbod	20
6.2 Ons schoolcurriculum	21
6.3 Onze aanpak	21
6.4 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats	22
6.5 Toetsing en afsluiting	23
7 Zorg voor kwaliteit	25
7.1 Algemeen	25
7.2 Kwaliteitszorg	25
7.3 Publieke verantwoording	25
7.4 De module Burgerschap	25
8 Taakverdeling	26
8.1 Organisatie (wie doet wat)	26

1 Inleiding

1.1 Inleiding

School is een plek om leerlingen op te leiden voor het leven. Een plek om hun menselijkheid te ontdekken en de moed te kunnen vinden om de wereld voort te zetten. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Vanuit de termen kwalificatie, subjectivatie en persoonlijkheidsvorming geven wij binnen MOVARE invulling aan ons burgerschapsonderwijs. Hierin houden wij rekening met de vraag vanuit de wet om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen.

In dit beleidsstuk beschrijven we onze visie, de manier waarop we burgerschap hebben ingericht (leerdoelen, aanbod en samenhang), onze praktische aanpak en de wijze waarop we burgerschap evalueren.

Dit beleidsstuk biedt ons een gezamenlijk concept over wat burgerschap inhoudt, en een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs.

1.2 Onze schoolgegevens

De Wegwijzer is een Oecumenische buurtschool van ca 360 leerlingen, verdeeld over 15 groepen. De groepen bestaan soms uit één leerjaar, soms uit twee (combi-groep). De school ligt centraal tussen de kernen Abdissenbosch, Namiddagse Driessen, Parkheide en Waubach.

De school ligt in een modern schoolgebouw (2011), waarin wordt samengewerkt met de in pandige peuterspeelzaal De Boschkabouter en de externe buitenschoolse opvang Tieners&co van Humankind en de twee andere basisscholen in de wijk: RKBS An d'r Put en OBS De Speurneus.

De school heeft een gemengde populatie. Veel van onze kinderen hebben het thuis goed. Er is echter ook stevige sociaaleconomische problematiek in een deel van de populatie. Desondanks heeft de school geen achterstandscore in tegenstelling tot de twee andere basisscholen in het voedingsgebied.

Er zijn 23 leraren (full- en parttime) 1 leraarondersteuner en 1 assistent aan de school verbonden. Er is dagelijks een conciërge aanwezig en we kunnen rekenen op een vast aantal vrijwilligers en een enthousiaste ouderraad. Samen proberen wij van deze school een prettig "thuis" te maken.

Ons leerlingaantal is stabiel. Er komen evenveel kinderen bij in groep 1, dan er in groep 8 vertrekken. Het betekent echter ook dat we lokalen tekort dreigden te komen in ons hoofdgebouw. In 2017 heeft de gemeente twee extra lokalen laten plaatsen. De leaseperiode loopt af aan het begin van dit schoolplan. Daardoor weten we nog niet hoe we de groepen over de beschikbare ruimte zullen verdelen.

Gegevens van de school	
Brinnummer	04SJ
Schoolnaam	Oecumenische Basisschool De Wegwijzer
Directeur	Rene Heuts
Adres	Veeweg 73
Postcode + Plaats	6374 AN LANDGRAAF
E-mailadres	directie.oecbsdewegwijzer@movare.nl
Telefoonnummer	0455315927
Website	www.bsdeewegwijzer.nl

2 De context

2.1 De wet Burgerschap

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
 - o het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat.
 - o het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving
 - o het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school? Onze school dient allereerst een eigen visie en eigen doelen te ontwikkelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen kunnen we dan een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkelen. Het curriculum zal moeten verduidelijken hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vorm krijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs. Maar, de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. Zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten
2. Zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden
3. In ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit
4. Ontwikkelen van sociale competenties
5. Ontwikkelen van maatschappelijke competenties
6. Een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden

Het programma Vreedzaam en de wet

De sociale normen komen ook terug in het lesprogramma en zorgen samen voor de in de wet genoemde cultuur. Dit sluit aan bij het wetsartikel: *Nadrukkelijk en expliciet bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat*

Positieve conflictoplossing is één van de hoofddoelstellingen van het programma. De Vreedzame School beschrijft en levert een structureel longitudinaal aanbod sociale en maatschappelijke competenties dat nodig is om te functioneren in een pluriforme democratische samenleving. Dit sluit aan bij het wetsartikel: *Beschrijven hoe zij met hun leerlingen werken aan de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om te functioneren in een pluriforme democratische samenleving*

Er is ruim aandacht in het programma voor diversiteit en respect voor alle vormen van diversiteit. Het vermogen om je in een ander te kunnen verplaatsen en het belang van inclusie en bestrijden van uitsluiting en discriminatie komen sterk in het programma naar voren. Dit sluit aan bij het wetsartikel: *borgen van aandacht voor en kennis van soorten van diversiteit op het niveau van groepen en individuen en het bevorderen van de acceptatie daarvan.*

Eén van de pijlers van het programma is het helpen vormgeven van de school tot een oefenplaats voor democratisch burgerschap en actieve participatie. Dit valt samen met het wetsartikel: *vormgeven van de school als oefenplaats voor democratisch burgerschap*.

2.2 De Kerndoelen

In de vormgeving van ons curriculum Burgerschap houden wij rekening met de kerndoelen die mede vorm geven aan burgerschapsonderwijs. Deze kerndoelen moeten herkenbaar terugkomen in ons curriculum en in onze lessen.

De primaire kerndoelen voor burgerschap zijn:

Kerdoel 36: De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Kerdoel 37: De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Kerdoel 38: De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Andere kerndoelen die gerelateerd kunnen worden aan Burgerschap zijn:

Kerdoel 34: De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kerdoel 35: De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.

Kerdoel 39: De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Kerdoel 47: De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

Kerdoel 53: De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Bij de samenstelling van ons curriculum zullen we de bovenstaande kerndoelen als uitgangspunt moeten nemen.

2.3 Het onderzoekskader

De standaarden hebben betrekking op aspecten van kwaliteit, waaronder het onderwijs gericht op bevordering van burgerschap. Hieronder wordt aangegeven in welke standaarden onderdelen van burgerschap aan de orde zijn. Het toezicht op burgerschap is integraal onderdeel van het inspectietoezicht en omvat, al naar gelang de situatie, aandacht voor een of meer onderdelen, en krijgt aandacht als apart thema of in samenhang met andere aspecten van kwaliteit.

Bevordering burgerschap

De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt dat onderwijs actief burgerschap en sociale cohesiebevordert. Bij het toezicht hanteert de inspectie geen 'eigen' eisen; alleen de wet is uitgangspunt, die bevat minimeisen. Dat betekent dat zolang scholen aan wettelijke eisen voldoen, invullingen gekozen kunnen worden die passen bij de school. De wettelijke eisen zijn in de standaarden verwerkt en deze zijn hieronder weergegeven.

Standaarden schoolniveau waarin burgerschap verantwoord wordt:

OP0 Basisvaardigheden

OP1 Aanbod

OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding

OP3 Pedagogisch-didactisch handelen

VS1 Veiligheid

VS2 Schoolklimaat

OR2 Sociale en maatschappelijke competenties

SKA1 Visie, ambities en doelen

SKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur
 SKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

Standaarden bestuursniveau

BKA1 Visie, ambities en doelen
 BKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur
 BKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

De wet vraagt:

- 1) Actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen (standaarden OP0, OP2, OR2).waarbij de volgende elementen op herkenbare wijze terugkomen in het onderwijs:
- 2) kennis van en het respect voor basiswaarden van de democratische rechtsstaat worden bevorderd (standaarden OP0, VS1, VS2);
- 3) sociale en maatschappelijke competenties worden ontwikkeld (standaarden OP0, VS2);
- 4) de schoolcultuur is in overeenstemming met basiswaarden, leerlingen worden gestimuleerd daarmee te oefenen en de school draagt zorg voor een veilige omgeving waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen (standaarden OP3, VS1, VS2).

2.4 Onze Bouwstenen

Bouwstenen zijn het resultaat van een zorgvuldig ontwikkeltraject door leraren en curriculum experts(SLO). Samen met input van een groot aantal organisatie, deskundigen en scholen zijn deze bouwstenen ontstaan. De bouwstenen zijn de basis waarop onze school aan de slag is gegaan met burgerschapsonderwijs. Deze bouwstenen zullen als rode leidraad door het beleidsplan burgerschap heen lopen. Ze helpen ons om doelgericht en in samenhang te werken aan burgerschapsonderwijs. Zo zijn er doelstellingen geformuleerd én is de leer inhoud van het curriculum gestaafd op doelstellingen vanuit deze bouwstenen. Binnen MOVARE werkt iedere school middels deze bouwstenen. Op deze wijze zorgen wij ervoor dat er een gezamenlijke taal ontstaat en wij over hetzelfde praten als het om Burgerschap gaat.

Onze bouwstenen zijn:

Bouwstenen	Gaat Over:
Sociale ontwikkeling	Het sociaal emotioneel leren
Democratisch burgerschap	Over de basiswaarden binnen de thema's Vrijheid-gelijkheid-Macht en Inspraak en het vertalen daarvan binnen een democratische cultuur
Participatief(maatschappelijk) Burgerschap	de manier waarop je deelneemt aan de maatschappij
Identiteit	de manier waarop je je wilt definiëren als mens
Solidariteit	de manier waarop je vorm geeft aan de relatie/betrokkenheid met de ander
Diversiteit	de manier waarop jij omgaat met de verschillen tussen jezelf en mensen

Optioneel, en daarmee niet verplicht zijn:

Bouwsteen
Digitaal Burgerschap
Algemene en Culturele Vorming

3 Onze school

3.1 Kenmerken van onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de 'omgeving' van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en bij de risico's die hiermee gepaard gaan. Allereerst geven we korte typering van de leerlingen, de ouders en de omgeving van de school, en vervolgens beschrijven we de mogelijke risico's. Het laatste is van belang om de leerstof en de aanpak vast te stellen.

Aspect	Korte typering
De leerlingen en de ouders	<p><u>Sociale achtergrond</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • In het schooljaar 2020/2021 heeft 5% van onze leerlingen een niet-westerse migratieachtergrond. Dat is lager dan het landelijk gemiddelde. • In het schooljaar 2020/2021 komt 27% van onze leerlingen uit een gezin met een laag inkomen. Dat is hoger dan het landelijk gemiddelde. • In het schooljaar 2020/2021 komt 24% van onze leerlingen uit een eenoudergezin. Dat is hoger dan het landelijk gemiddelde • In het schooljaar 2020/2021 heeft onze school een percentage leerlingen dat bijdraagt aan het schoolgewicht van 16%. Dat is ongeveer gelijk aan het landelijk gemiddelde. <p><u>Doorstroom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Op onze school is 1% van de leerlingen blijven zitten. Het percentage zittenblijvers op onze school is lager dan het landelijk gemiddelde. Ten opzichte van de voorspelde referentiewaarde ligt ons percentage zittenblijvers lager. • Op landelijk niveau is het percentage zittenblijvers het laatste jaar gelijk gebleven. Op onze school is het percentage zittenblijvers het laatste jaar gedaald. <p><u>Eindopbrengsten taal en rekenen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • De gemiddelde eindtoetsscore op onze school ligt ongeveer gelijk aan het landelijk gemiddelde. Ten opzichte van de voorspelde referentiewaarde ligt onze score ongeveer even hoog. <p><u>Schoolgewicht, spreiding en achterstandsscore</u></p> <p>Ons <i>schoolgewicht</i> is 31 op schaal van 20 tot 40.</p> <p>Ons <i>spreidingsgetal</i> hierbinnen is 6. Dat is hoog-gemiddeld. Dat betekent dat we ten opzichte van een gemiddelde school met een lager spreidingsgetal meer kinderen met een hoog of laag leerlinggewicht en juist minder met een gemiddeld gewicht.</p> <p>Op onze school zitten te weinig (potentiële) achterstandslernen conform berekening van het CBS. Wij blijven onder de drempelwaarde voor de <i>achterstandsscore</i>. Dat betekent dat er geen achterstandsgelden beschikbaar zijn voor onze school.</p>
De omgeving	<p>Gehuchten zijn in de 20e eeuw tegen elkaar aan gegroeid tot gemeente Ubach over Worms. Tussen de gehuchten zijn later wijken gebouwd. Veertig jaar geleden is deze gemeente opgegaan in gemeente Landgraaf. Het stadsdeel Ubach over Worms heeft een dorps karakter weten te behouden met voor elke wijk een muziek- en sportvereniging.</p> <p>60 % van onze leerlingen komen uit de omliggende wijken: Abdissenbosch (achterstandswijk), Namiddagse Driessen (gemiddelde wijk) en Parkheide (voornamelijk hoger opgeleid). 40% komt vanuit andere wijken in het stadsdeel Ubach over Worms of vanuit andere gemeentes.</p> <p>De school staat open voor samenwerking met de verenigingen in de wijken. Daarnaast biedt de school een vindplaats voor buitenschoolse activiteiten door o.a. jongerenwerk (JenS), sport (The Move Factory), de bibliotheek. Deze activiteiten worden onder een paraplu aangeboden: Landgraaf Verbindt.</p> <p>Samen leidt dit tot een brede mix van maatschappelijk contexten.</p>

3.2 Risico's?

Onze populatie kent een brede maatschappelijke mix maar kent weinig verschillende culturen. In het algemeen kunnen we zeggen dat onze kinderen van thuis uit voldoende waarden en normen meekrijgen om mee te doen in onze minimaatschappij.

De Wegwijzer is een school die rust, regelmaat en respect in het DNA heeft. Kinderen komen binnen in een bad van rust en structuur en passen zich daar snel op aan. We zien dat onze kinderen en ouders open staan voor de doelen van het programma Vreedzaam, zoals dat op onze school wordt toegepast in de dagelijks praktijk, de regels en gedragsverwachtingen en in de lessen.

Daarbij houdt het team van De Wegwijzer altijd zoveel mogelijk rekening met de achtergrond en eigenheid van onze kinderen, binnen de grenzen die wij hebben vastgesteld.

Risico's voor de sociale ontwikkeling	NVT
Risico's voor democratisch burgerschap	NVT
Risico's voor participatief burgerschap	NVT
Risico's voor ontwikkeling identiteit	NVT
Risico's voor algemene ontwikkeling	NVT
Risico's in relatie tot de basiswaarden	NVT

4 Ons schoolconcept

4.1 Algemeen

Om goed burgerschapsonderwijs te (kunnen) geven, hebben we eerst vastgesteld wat we onder burgerschap verstaan. Burgerschap verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan en dan met name naar de manier waarop we omgaan met verschillen tussen mensen, met diversiteit, met tegenstellingen en met conflicten. Daarnaast verwijst Burgerschap naar de relatie tussen overheid en burgers, naar de manier waarop we beslissingen nemen en naar de rechten van de mens.

De wet schrijft voor dat we ons richten op

1. kennis over en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en
2. het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties.

Deze aspecten zijn in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

4.2 Missie

Algemeen

We zijn een oecumenische basisschool met stevige wortels in onze wijk, die kinderen op een actieve wijze tot brede ontwikkeling stimuleert; rekening houdend met ieders talenten en mogelijkheden ter voorbereiding op een passende plaats in de maatschappij van de toekomst.

We staan voor het leggen van een stevige basis voor de verdere ontwikkeling van de aan onze zorgen toevertrouwde leerlingen. Die stevigheid ontstaat door aandacht voor de totale ontwikkeling van het kind. Het gaat op onze school niet alleen om kennis, maar ook om vaardigheden en het in veiligheid ontwikkelen van sociaal competent gedrag. Vanuit een basis van rust, structuur en respect willen we kinderen een veilige omgeving bieden waarin ze zichzelf kunnen ontdekken en ontwikkelen.

Burgerschap

De Wegwijzer is een Vreedzame School. Onderstaande tekst uit de handleiding is daarmee ook van toepassing op onze school.

Wij beschouwen de klas en de school als een leefgemeenschap en een democratische oefenplaats, waarin leerlingen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin zij ervaren wat het betekent om een democratisch burger te zijn: open staan voor verschillen tussen mensen, kunnen overbruggen van meningsverschillen en op een democratische wijze besluiten kunnen nemen, vreedzaam oplossen van conflicten, een bijdrage leveren aan het algemeen belang en actief verantwoordelijk willen zijn voor de gemeenschap. Daarmee bieden we leerlingen perspectief en hoop. Ze ervaren dat het uitmaakt dat ze er zijn, dat ze ertoe doen en dat ze invloed op hun omgeving kunnen uitoefenen.

4.3 Kernwaarden

Kernwaarden Burgerschap (programma Vreedzaam)

Wij werken vanuit de volgende kernwaarden van het programma Vreedzaam:

1. Gezamenlijke besluitvorming
2. Conflicten oplossen
3. Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap
4. Openstaan voor verschillen
5. Democratisch ABC
6. Kritische houding ontwikkelen
7. Veilig sociaal klimaat en preventie en curatie van het pesten

Kernwaarden uit ons schoolplan

Hier kunnen we onze eigen kernwaarden als school in onderbrengen, namelijk:

Onze slogan

Samen op WEG naar WIJZER

Onze kernwaarden:

Respect

We gaan met zorg en zorgvuldigheid om met leerling, ouders, elkaar, partners en partijen. We houden rekening met ieders belangen, bieden ruimte en hebben begrip voor ieders eigenheid.

Veiligheid

We staan voor de emotionele en fysieke veiligheid van onze leerlingen, medewerkers en samenwerkingspartners.

Plezier

We zorgen voor een aantrekkelijke mix van inspanning en ontspanning.

Betrokkenheid

Wij zijn samen De Wegwijzer.

Kernwaarden in de Vreedzame School

Onze kernwaarden komen tot uiting in de grondwet van De Vreedzame School. Deze zijn uitgewerkt in gedragsverwachtingen.

4.4 Visie

Visie op burgerschap op Bs De Wegwijzer

Onze school werkt met en leeft volgens het programma van Vreedzaam. De school vormt een gemeenschap waar de hele schoolpopulatie kan oefenen met burgerschap. Leerlingen, leraren, directies én ouders. Er is aandacht voor de eigen identiteitsontwikkeling. Hoe is een kind? Hoe gedraagt het kind zich naar anderen, naar de omgeving en naar de wereld? Uitgangspunt is het in verbinding staan met de ander, de groep, de school en zelfs de wijk.

Wij werken met onze eigen schoolgrondwet. Hierin staan sociale normen die passen bij de waarden uit de Nederlandse grondwet. Onze grondwet vormt de basis van onze lessen en ons handelen.

Meer Over visie: uit de handleiding van het programma Vreedzaam

Sociale ontwikkeling

Een morele en sociale norm

Gedrag wordt voor een groot deel bepaald door de attitude, de wil. En die attitude wordt sterk beïnvloed door de context, door de dominante sociale norm van de omgeving waar iemand deel van uitmaakt. De Vreedzame School wil een cultuur realiseren waarin de sociale norm bepaald wordt door de hiervoor omschreven doelen: constructief

omgaan met (menings-) verschillen en conflicten, actieve participatie ten behoeve van de gemeenschap, leerlingen hebben een stem, een zorgzaam klimaat en gericht zijn op pro-sociaal gedrag.

Democratisch burgerschap

Focus op democratische waarden en competenties

We willen een bijdrage leveren aan het goed voorbereiden van leerlingen op deelname aan de democratische samenleving. Die democratie staat of valt met het vermogen en de wil om open te staan voor en om te kunnen gaan met verschillen tussen mensen, een bijdrage te leveren aan het algemeen belang, aan de gemeenschap, en om op een vreedzame wijze conflicten op te lossen. Daarnaast is een kritische houding gewenst: in staat zijn om je eigen mening te vormen, je stem te laten horen, respectvol met de mening van anderen om te gaan, ook je eigen mening ter discussie te stellen, kortom zélf te denken.

Democratisch opvoeden

Een zogenaamde autoritatieve of democratische opvoeding bereidt leerlingen het beste voor op het leven in een democratische gemeenschap. Die opvoedingsstijl wordt gekenmerkt door het stellen van duidelijke grenzen, gepaard met veel uitleg. De opvoeder is zuinig met gebruik van machtsmiddelen en vertoont moreel voorbeeldgedrag. Leerlingen zijn gesprekspartner, die een zekere mate van verantwoordelijkheid kunnen dragen.

Kinderen hebben een stem

Kerngedachte is dat kinderen en jongeren een stem mogen hebben, zich gehoord en gezien moeten voelen, het gevoel moeten hebben dat ze invloed kunnen uitoefenen op hun omgeving, om zo al vroeg te oefenen met deze democratische verworvenheid. We willen ze leren om op een positieve, verantwoorde manier om te gaan met die stem en die invloed. Dit vraagt dat de school gelegenheid creëert om te oefenen in het nemen van verantwoordelijkheid.

Participatief burgerschap

Sociale verbondenheid en gemeenschapszin

Problemen bij jongeren komen veel minder voor indien ze opgroeien in een omgeving waarin sprake is van sociale verbondenheid: een omgeving waarin zij zich welkom, gerespecteerd en niet gediscrimineerd voelen, waarin ze merken dat er positieve verwachtingen over hen bestaan en waarin ze ondervinden dat ze 'ertoe doen'. Leerlingen hebben het nodig om nodig te zijn.

Solidariteit, identiteit, diversiteit

De invloed van leeftijdgenoten

De invloed van leeftijdgenoten op de persoonlijke vorming van leerlingen is groot. Leerlingen zijn gevoelig voor de norm die in de peer group gehanteerd wordt. Ze proberen dat gedrag te imiteren en ontwikkelen zo hun identiteit en persoonlijkheid. In De Vreedzame School streven we ernaar om die invloed positief te benutten, onder andere door leerlingen sociale verantwoordelijkheden op zich te laten nemen. Zo worden leerlingen uit de hogere groepen opgeleid tot leerlingmediator, die bemiddelen bij conflicten tussen leeftijdgenoten.

Kritisch denken

Democratisch burgerschap vraagt om kritische, actieve en verantwoordelijke burgers in een pluriforme samenleving, en het gaat in onze ogen dus niet alleen om kritisch denkvermogen, maar om een combinatie van kritisch denken met een zorgzame houding, empathie en betrokkenheid. Burgerschapsvorming is niet alleen een kwestie van het verwerven van kennis en vaardigheden. Het impliceert ook het lid worden van een gemeenschap. Daarvoor is het belangrijk dat de leerling zichzelf gaat zien als lid en vanuit die positie verantwoordelijkheid neemt voor het eigen handelen (waaronder het gebruik van kennis en vaardigheden). Leren is dus onlosmakelijk verbonden met identiteitsvorming. Dit veronderstelt dat leerlingen zelf betekenis en zin moeten kunnen verlenen aan de leerinhoud.

4.5 Doelen bouwstenen burgerschap

Vanuit onze missie, onze kernwaarden en onze visie hebben we de doelen voor burgerschapsonderwijs vastgesteld. Bij ieder doel gaat het wat ons betreft om de componenten, kennis, vaardigheden, attitude. Via de gekozen doelen

richten we ons op de persoonsvorming van de leerlingen en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties.

Wij hanteren het programma Vreedzaam. De bouwstenen worden gevuld met de doelen uit Vreedzaam in onderstaand schema.

Bouwsteen	Doelstelling: zie schema competentie
<i>Sociale ontwikkeling:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • kinderen leren constructief conflicten op te lossen • kinderen leren een kritische houding te ontwikkelen
<i>Democratisch Burgerschap:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • kinderen leren op een democratische manier met elkaar beslissingen te nemen • kinderen leren volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht
<i>Participatief (maatschappelijk) burgerschap:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • kinderen leren verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar en voor de gemeenschap
<i>Identiteit: Solidariteit; Diversiteit:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • kinderen leren een open houding aan te nemen tegenover verschillen tussen mensen

Deze doelstellingen zijn in het volgende hoofdstuk verder uitgewerkt per bouwsteen.

4.6 Hoofddoelen en burgerschap

Ons onderwijs kent drie hoofddoelen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. De doelen die we vaststelden voor burgerschap zijn eenvoudig te relateren aan de hoofddoelen:

Kwalificatie en Burgerschap: onze leerlingen moeten kennis en inzicht krijgen in onze samenleving en de diversiteit daarin, de werking van onze democratische rechtsstaat en de eigen rol daarin.

Socialisatie en Burgerschap: we moeten onze leerlingen inwijden in een democratische cultuur en ze stimuleren tot een vreedzame en humane houding ten opzichte van anderen en de ‘omgeving’, de wereld om hen heen.

Persoonsvorming en Burgerschap: het is belangrijk om te reflecteren op de eigen identiteit, om betekenis te geven aan de wereld om je heen en de eigen rol daarin. En daarnaast: het is belangrijk om te bepalen hoe je je tot de ander en de wereld om je heen wilt verhouden.

De basis voor deze hoofddoelen leggen wij met het programma Vreedzaam, aangevuld met thema's in Blink! Wereld.

4.7 Sociale en maatschappelijke competenties

Burgerschap richt zich op de sociale en maatschappelijke vorming van jonge mensen; burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven. Daarom is burgerschapsonderwijs erop gericht dat leerlingen de sociale en maatschappelijke competenties verwerven die daarvoor nodig zijn. Welke competenties dat precies zijn is niet voorgeschreven, omdat dit afhangt van de actualiteit, de context van de school, de leefwereld van de leerlingen en onze eigen opvattingen. Op onze school richten we ons via Vreedzaam - in doorgaande, opbouwende lijn, cyclisch - op de volgende competenties, die nader worden uitgewerkt in de bouwsteen Sociale ontwikkeling en de bouwsteen Participatief (maatschappelijk) burgerschap. De vertaling in de lessen in een doorgaande lijn wordt in alle leerjaren zichtbaar in alle blokken van het programma Vreedzaam.

Sociale competenties

1. Omgaan met conflicten
2. Basale intrapersonlijke componenten en Basale interpersoonlijke componenten

Maatschappelijke competenties

1. Verantwoordelijkheid voor gemeenschap

5 Uitwerking doelen bouwstenen

5.1 Sociale ontwikkeling

In het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs wordt (o.a.) het thema Schoolklimaat beschreven. Onze school moet zorgen voor schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Oftewel: onze school moet de leerlingen voorbereiden op het leven in de maatschappij. Het is allereerst nodig dat we de kenmerken van de leerlingenpopulatie (jaarlijks) en de leefwereld in beeld brengen, omdat we onze (ambitieuze) doelen, onze aanpak en ons leerstofaanbod op die kenmerken zullen moeten afstemmen. We zien de sociale ontwikkeling als een onderdeel van burgerschap, hoewel we beseffen dat de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling een voorwaarde is voor goed burgerschap. Alleen als je goed in je vel zit, en als je goed kunt omgaan met anderen en de omgeving waarin je leeft, kun je een actieve rol vervullen in de maatschappij. In onze visie richt de sociaal-emotionele ontwikkeling zich op drie aspecten: de ontwikkeling van de persoonlijkheid (persoonsovorming), de ontwikkeling van relationele competenties (omgang met anderen) en de ontwikkeling van het omgevingsbewustzijn (omgang met de leefomgeving).

Op onze school is de sociaal-emotionele ontwikkeling een vak, maar vanzelfsprekend is de sociale ontwikkeling ook een integraal onderdeel bij alle andere vakken. Op onze school hebben we sociale competenties vastgesteld (zie hoofdstuk 4) waarover de leerlingen uiteindelijk moeten beschikken, we bieden de sociaal-emotionele ontwikkeling aan met behulp van een methode en we volgen de ontwikkeling met een leerlingvolgsysteem (LIB). De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen wordt besproken tijdens de groeps- en leerlingbesprekingen (medio en eind) en tijdens de gesprekken met de ouders van de leerlingen.

Kenmerkend voor onze school is:

- Een basis van rust, orde en structuur.
- Een cyclisch aanbod vanuit de Vreedzame School.
- Incidenteel aanbod vanuit Blink! wereldoriëntatie (gr 4-8), Lin3 (gr 3) en Speelplezier / thematisch werken (gr 1,2)
- Incidentele activiteiten met een link naar burgerschap
- Kindgesprekken over welbevinden.

Dit vraagt om een positief sociaal en moreel klimaat, waarin:

- kinderen zich veilig voelen
- kinderen zich gehoord en gezien voelen
- iedereen bereid is zich te verplaatsen in de ander
- iedereen op een positieve manier met elkaar omgaat
- de eigen kracht van kinderen benut wordt.

Binnen het Programma van Vreedzaam werken wij aan:

DOEL: constructief conflicten op te lossen

Competenties **Omgaan met conflicten**

Vaardigheid

- verplaatsen in positie van ander
- onderhandelen
- win-winoplossing nastreven
- mediatievaardigheden

Kennis

- inzicht in en kennis van conflictoplossing
- inzicht in eigen stijl van conflictoplossing
- kennis van mediatie

Attitude/houding

- afzien van fysiek of mentaal geweld
- omgaan met boosheid in een conflict

DOEL: een kritische houding te ontwikkelen

Competenties **Basale intrapersonlijke componenten**

Vaardigheid

- zelfreflectie
- zelfsturing/ eigen impulsen kunnen reguleren/ zelfcontrole

Kennis

- inzicht in effect van het eigen handelen op anderen

Attitude/houding

- zelfvertrouwen / positief zelfbeeld

Competenties **Basale interpersoonlijke componenten**

Vaardigheid

- empathie/ jezelf kunnen en willen verplaatsen in anderen
- van perspectief kunnen wisselen

Kennis

- inzicht in gedrag en beweegredenen van anderen

Attitude/houding

- nieuwsgierigheid / open staan voor anderen of iets nieuws

Opbouw vaardigheden kritisch denken binnen De Vreedzame School

Onderbouw:

- zich durven uitdrukken (iets durven zeggen)
- wennen aan spreken in het openbaar
- gedachten omzetten in een voor anderen te volgen verhaal
- een mening vormen (ergens iets van vinden)
- verwoorden van een eigen mening
- luisteren naar elkaar
- vragen stellen aan elkaar
- filosofische vragen leren stellen
- een kwestie onderzoeken

Middenbouw:

- een mening onderbouwen met argumenten
- ingaan op elkaars argumenten
- bereidheid van mening te veranderen
- verschil van mening accepteren
- overtuigend presenteren
- parafraseren (in eigen woorden herhalen wat iemand heeft gezegd)
- kritisch luisteren
- een kwestie in klas of school onderzoeken (filosoferen, kritisch en onderzoekend bevragen)
- consensus als methode van besluitvorming (overeenstemming bereiken)

Bovenbouw:

- kunnen samenvatten wat iemand heeft gezegd
- een gestructureerd betoog houden
- zich verplaatsen in het mening, waarden en motieven van anderen
- op een vriendelijke en tactvolle wijze zeggen dat je het niet eens bent
- kritiek formuleren op ideeën en niet op personen
- een betoog of informatie kunnen beoordelen op basis van objectieve vooraf vastgestelde criteria
- kritisch analyseren van (gesproken) informatie op aannames, argumenten, bronnen, betrouwbaarheid, representativiteit
- zelfreflectie op eigen rol, standpunt
- reflectie op de vrijheid van meningsuiting (wat kun je wel en niet zeggen)
- rekening houden met minderheidsstandpunten
- maatschappelijke kwesties onderzoeken (onrecht, ongelijkheid).

Uitwerking in de bijlage

Bovenstaande competenties worden uitgewerkt in doelen en activiteiten per leerjaar in het programma Vreedzaam

(zie bijlage).

Competenties *Omgaan met conflicten* komen vooral in Blok 2 aan de orde.

Competenties Basale intrapersonlijke componenten komen vooral in Blok 4 en 6 aan de orde.

5.2 Democratisch burgerschap

Wij verbinden de term 'democratisch burgerschap' met twee zaken: het gaat om kennis van en betrokkenheid bij de democratie. Ons onderwijs moet ervoor zorgen dat onze leerlingen als volwaardig burgers aan de samenleving kunnen deelnemen. Dat vraagt allereerst om bepaalde omgangs- en communicatievormen. In dat kader leren we onze leerlingen om te overleggen (te polderen), te discussiëren, te debatteren en te argumenteren. We ontwikkelen empathisch vermogen, een kritische houding, oplossend vermogen en een respectvolle omgang ten aanzien van anderen en andersdenkenden. We geloven dat de maatschappij (de democratie) alleen naar behoren kan functioneren bij de gratie van mondige, goed geïnformeerde en zelfstandig denkende burgers.

Binnen het Programma van De Vreedzame school werken wij aan:

DOEL: op een democratische manier met elkaar beslissingen te nemen

Competenties *Overleg, menings- en besluitvorming:*

Vaardigheid

- opkomen voor eigen standpunt
- luisteren naar anderen
- verplaatsen in standpunt anderen
- debatteren
- argumenteren
- compromissen sluiten
- rekening houden met minderheidsstandpunt
- kritisch denken

Kennis

- informatie inwinnen en kritisch analyseren

Attitude/houding

- een standpunt hebben
- bereidheid van standpunt te veranderen
- loyaal aan genomen besluit zijn

DOEL: volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht

Competenties *Democratische geletterdheid*

Vaardigheid

- nvt

Kennis

- democratische instituties (Tweede Kamer, grondwet e.d.)
- democratische spelregels
- rechten en plichten in een democratie
- democratische principes (verkiezingen, achterban, vertegenwoordiging)
- rol van de media in democratie

Attitude/houding

- nvt

Uitwerking in de bijlage

Bovenstaande competenties worden uitgewerkt in doelen en activiteiten per leerjaar in het programma Vreedzaam (zie bijlage).

Competenties Overleg, menings- en besluitvorming komen vooral in Blok 3 aan de orde.

Competenties Democratische geletterdheid komen vooral in Blok 5 aan de orde.

5.3 Participatief (maatschappelijk) Burgerschap

Meedoen in de maatschappij

Een belangrijk element van burgerschap is participatie. We leren onze leerlingen om actief betrokken te zijn op de samenleving, om mee te doen. Het is ons inziens belangrijk dat onze leerlingen participeren in andere organisaties, andere verbanden en andere gemeenschappen. Onze school is immers niet de enige plaats waar onze leerlingen waarden en normen meekrijgen. We voeden onze leerling samen met anderen op: it takes a whole village to raise a child!

Binnen het Programma van De Vreedzame school werken wij aan:

DOEL: Verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar en voor de gemeenschap

Competenties **Verantwoordelijkheid voor gemeenschap**

Vaardigheid

- participatie
- initiatieven nemen
- meepraten en meedenken
- samenwerken

Kennis

- nvt

Attitude/houding

- verantwoordelijkheid voor elkaar
- verantwoordelijkheid voor klas, school en buurt
- zorgzaamheid
- rechtvaardigheidsgevoel
- aan regels houden
- behulpzaamheid

Uitwerking in de bijlage

Bovenstaande competenties worden uitgewerkt in doelen en activiteiten per leerjaar in het programma Vreedzaam (zie bijlage).

Competenties Verantwoordelijkheid voor gemeenschap komen vooral in Blok 1 en 5 aan de orde.

5.4 Identiteit, solidariteit en diversiteit

Het thema Identiteit richt zich bij ons op school op twee te onderscheiden zaken. In de eerste plaats is het van belang dat we onze leerlingen kennis meegeven van, en respect voor een diversiteit aan levensbeschouwingen en opvattingen. Identiteit en diversiteit zijn wat ons betreft gekoppelde begrippen. Onze leerlingen moeten kennis hebben van, en respect voor sociale, culturele, etnische en levensbeschouwelijke verschillen. In de Nederlandse grondwet komt diversiteit terug in artikel 1: Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan. Bij het thema Identiteit spelen de basiswaarden een belangrijke rol: vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, afwijzen van onverdraagzaamheid, afwijzen van discriminatie. Met het leren omgaan met culturele diversiteit wordt meer specifiek bedoeld dat 'leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten'. Deze specificatie is sinds 2006 verankerd in de wet op het primair en voortgezet onderwijs.

In de tweede plaats betrekken wij het begrip Identiteit op de persoonlijke identiteit, op persoonsvorming. Het gaat daarbij om het ontdekken en ontwikkelen van de eigen persoon en persoonlijke opvattingen. Centraal staat daarbij de vragen: wie ben ik, en wat vind ik? Wij vinden het van groot belang dat onze leerlingen stevig in hun schoenen staan, dat ze duidelijke (eigen) mening hebben en dat ze ook staan voor die mening. Bij dit aspect van burgerschap gaat het bijvoorbeeld om zaken als gezondheid (gezond leven), de kijk op maatschappelijke vraagstukken en seksualiteit. In 2012 is het respecteren van diversiteit waaronder seksuele diversiteit expliciet opgenomen in de kerndoelen.

Binnen het Programma van De Vreedzame school werken wij aan:

DOEL: een open houding aan te nemen tegenover verschillen tussen mensen

Competenties *Open staan voor verschillen*

Vaardigheid

- *aanpassen aan andermans regels en gewoonten*
- *inleven in de ander, in andere culturen, in andere levensomstandigheden*
- *constructief omgaan met vrijheid van meningsuiting, godsdienst*

Kennis

- onderscheid tussen vooroordeel en oordeel
- kennis levensbeschouwelijke stromingen

Attitude/houding

- tolerantie
- respect voor andere levensopvattingen en –stijlen

Uitwerking in de bijlage

Bovenstaande competenties worden uitgewerkt in doelen en activiteiten per leerjaar in het programma Vreedzaam (zie bijlage).

Competenties Open staan voor verschillen komen vooral in Blok 3 en 6 aan de orde.

6 Ons aanbod en onze aanpak

6.1 Ons Aanbod

Ons aanbod voor burgerschap is samengesteld uit de inhoud vanuit methodes, maar ook vanuit verschillende activiteiten. Het aanbod is gegeneraliseerd vanuit de formulering van onze leerdoelen in het hoofdstuk uitwerking leerdoelen bouwstenen en sluit daarmee aan op wat wij de leerlingen willen leren. Doordat dit in afstemming op elkaar is zorgen wij voor samenhang in ons burgerschapsprogramma in de meest brede zin van het woord.

Methodes/werkwijzen:

De voornaamste methode voor **burgerschap en sociale ontwikkeling** is [Vreedzaam](#) voor groep 1 t/m 8. Deze bestaat niet alleen uit wekelijkse lessen, maar is vooral ook een leefwijze. De school als oefenplaats staat hierin centraal. De methode werkt cyclisch. Zes blokken komen ieder jaar terug met een oplopende moeilijkheidsgraad.

Doelen van het programma de Vreedzame School

- Gezamenlijke besluitvorming
- Conflicten oplossen
- Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap
- Openstaan voor verschillen
- Democratisch ABC
- Kritische houding ontwikkelen
- Veilig sociaal klimaat en preventie en curatie van het pesten

Zodat: De school en klas een oefenplaats is voor democratisch Burgerschap met een positief sociaal en moreel klimaat, waarin:

- kinderen een stem krijgen
- kinderen zich gehoord en gezien voelen
- iedereen op een positieve manier met elkaar omgaat
- minder sprake is van handelingsverlegenheid bij leerkrachten

Inhoud/onderwijsaanbod

Voor de vormgeving van deze inhoud zijn er in elke groep lesmappen met lessen voor het hele jaar. Hiermee realiseren wij een duurzaam aanbod.

Voor **wereldoriëntatie** gebruiken wij in groep 4-8 de methode [Blink! Wereld](#). (vakseparaat). De lessen met een link naar burgerschap komen in de volgende paragraaf aan de orde.

In groep 3 is burgerschap binnen wereldoriëntatie geïntegreerd in de methode [Lijn3](#). Deze werkt thematisch.

In de groepen 1/2 is Speelplezier de basis van onze routines en het klassenmanagement. Deze breiden wij uit met thema's van buiten Speelplezier.

Onze **taalmethode** in groep 4-8 is [Taal Actief 4](#). Spreken en luisteren is een voorwaarde voor het leren van burgerschapsvaardigheden. Groep 3 gebruikt Lijn3

Voor **technisch en begrijpend lezen** gebruiken wij in groep 4-8 [Estafette 3](#). Begrijpend lezen is een voorwaarde voor het leren van burgerschapsvaardigheden. Groep 3 gebruikt Lijn3

Voor **verkeer** gebruiken wij de verkeerslijn van [veilig verkeer Nederland](#) in groep 1-8. Daarnaast zijn wij een verkeersactieve school conform de voorschriften van het Limburgs Verkeersveiligheidslabel (ROVL)

Voor **kunst en cultuur** gebruiken we geen methode. Wij werken samen met [PIT cultuurwijzer](#).

Overig aanbod:

Het overig aanbod brengen wij gedurende dit schooljaar in kaart. Deze list is dus verre van compleet:

Excursies

Waterleidingmaatschappij Limburg gr 7, Rijksmuseum gr8, Theaterbezoek, incidentele excursies

Thematisch werken en Projecten

groep 1/2 Speelplezier, groep 3 Lijn 3, 4-8 binnen Blink!, opening Kinderboekenweek, voorleeswedstrijd, boekenmarkt

Feesten en vieringen

Sinterklaas, kerst, carnaval, Pasen, kinderpodium 3 x per jaar, openingsviering, activiteiten ouderraad

School TV

Gastlessen

GIPS Gehandicapten Informatie Project Scholen groep 7 en 8, communie en vormselvoorbereiding

6.2 Ons schoolcurriculum

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen. Omdat wij burgerschapsonderwijs net als rekenen en taal tot de basisvaardigheden behoort, kiezen we daarnaast (en vooral) voor een longitudinale, planmatige en gestructureerde aanpak. De wet introduceert wat dat betreft de begrippen: doelgericht, samenhangend en herkenbaar. Die termen vormen ons uitgangspunt van denken..

In de paragraaf uitwerking doelen bouwstenen is aangegeven welke onderdelen van het programma Vreedzaam bij de verschillende bouwstenen aan bod komen. Ons schoolbrede curriculum is in de bijlagen te vinden

Bijlagen

1. Vreedzaam: Overzicht blokken en inhoud groep 1-8
2. Blink! Wereld: Burgerschap in de methodes 2018
3. Vreedzaam: Blokken gekoppeld aan bouwstenen SLO
4. Blink! Wereld: Burgerschap in de methodes per SLO bouwsteen 2023

6.3 Onze aanpak

Vreedzaam

Onze school maakt gebruik van het programma De Vreedzame School. Dit lesmateriaal heeft een doorgaande, longitudinale lijn van groep 1 t/m 8 en wordt wekelijks uitgevoerd. Ouders worden betrokken bij het programma. Met de voorschoolse opvang vindt uitgebreide afstemming plaats over de doorgaande pedagogische- en burgerschapsdoelen. In school is een stuurgroep die tot taak heeft de borging van de kwaliteit van het programma De Vreedzame School permanent te bewaken. De stuurgroep heeft bij ieder blok gedragsverwachtingen voor zowel kinderen als volwassenen geformuleerd. De antipesten aanpak is geïntegreerd. Er is een menukaart consequenties opgesteld bij kleinere en grotere overtredingen van de regels. De stuurgroep informeert de ouders over de inhoud van de blokken.

Wat wil De Wegwijzer met Vreedzaam bereiken?

Het bevorderen van sociale- en burgerschapscompetenties van leerlingen om hen zo goed mogelijk in de democratische samenleving te kunnen laten functioneren. Kerndoel van het programma Vreedzaam is dat we kinderen een stem willen geven, en hen actief aan willen spreken op hun verantwoordelijkheid voor hun omgeving, voor de schoolgemeenschap en de samenleving.

Subdoelen

Om bovengenoemd hoofddoel te bereiken richt het programma zich dus niet alleen op de leerling, maar ook op de bredere omgeving. Het programma heeft dan ook doelen op school-, leerkracht-, leerling-niveau, en op het niveau van de ouders.

Op het niveau van de school

Het programma beoogt een positief sociaal en moreel klimaat te bevorderen, waarin iedereen op een positieve manier met elkaar omgaat, de eigen kracht van leerlingen wordt benut, leerlingen en leerkrachten zich veilig voelen en prettig

werken en handelingsverlegenheid bij leerkrachten voorkomen wordt.

Op het niveau van de professional

De professional:

- vertoont modelgedrag (bijvoorbeeld ten aanzien van conflicthantering, empathie, benoemen van gevoelens)
- staat open voor verschillen tussen leerlingen (en ouders)
- heeft kennis van theorie en praktijk van gedragsregulering
- heeft een visie op burgerschapsvorming
- heeft hoge verwachtingen van de leerlingen ten aanzien van sociaal gedrag
- is betrokken op alle leerlingen als persoon
- maakt van de klas een zorgzame gemeenschap
- maakt van de klas een oefenplaats voor leerlingen voor het nemen van verantwoordelijkheid
- is bereid om leerlingen serieus te nemen
- heeft een verantwoordelijk kritische houding

Op het niveau van de leerlingen

Met dit programma kunnen leerlingen:

- op een democratische manier met elkaar beslissingen nemen; zoals de eigen mening verwoorden en onderbouwen met argumenten, zich verplaatsen in de mening van anderen, compromissen sluiten
- conflicten constructief oplossen; zoals kennis over conflicthantering, inzicht in eigen stijl van conflictoplossing, kennis van en vaardigheid in mediatie/conflictbemiddeling
- verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en voor de gemeenschap; zoals een zorgzame houding tegenover anderen, initiatieven nemen, participeren, gemeenschapszin
- een open houding aannemen tegenover verschillen tussen mensen; zoals tolerantie, onderscheid vooroordeel en oordeel, kennis andere culturen en levensbeschouwingen
- weten volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht; zoals kennis over democratische instituties, spelregels en principes
- kritisch denken; ontwikkelen van een kritische houding en de bereidheid daar verantwoordelijk mee om te gaan. Wat betreft de opbouw van kritisch denken in de verschillende bouwen kan het accent liggen op:

Aanpak overige methodes en activiteiten

Onze school heeft vastgesteld wanneer welk doel aan bod komt in de methode (zie de vorige paragraaf). Het is aan de leraren (de professionals) om invulling te geven aan de vastgestelde doelen. Zij weten als geen ander wat hun leerlingen nodig hebben, wat aansluit bij hun belevingswereld en wat er speelt en leeft m.b.t. actuele ontwikkelingen en wat er relevant is. De leraren zetten methodes, middelen en materialen in om de leerdoelen te realiseren. Zij zorgen voor werkvormen die passen bij de (ontwikkelingsfase) van de leerlingen en zorgen zij voor actieve betrokkenheid. En tenslotte zorgen zij voor oefensituaties (trainingen) gericht op de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en gericht op de ontwikkeling van de vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties.

De leraren sluiten bij het ontwikkelen van de les(sen) altijd aan bij de kenmerken van hun leerlingen, de leefwereld en de actualiteit. De lesvoorbereidingen worden verzameld in de map Burgerschap waarover iedere leraar beschikt. De directie van de school laat de gegeven lessen en de reflecties met elkaar bespreken in de werkbijeenkomsten.

6.4 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats

Onderzoekskader

Het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft in de standaard Schoolklimaat (VS2) de eisen m.b.t. het schoolklimaat. Het schoolklimaat moet bijdragen aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. De omschrijving van de basiskwaliteit zegt: de school bereidt de leerlingen voor op het leven in de maatschappij. Zij creëert daarvoor een oefenplaats voor de ondersteuning van de sociale en maatschappelijke competenties. In de school doen de leerlingen ervaring op met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de pluriforme samenleving.

Schoolklimaat

Ons schoolklimaat is open en veilig, met oog voor diversiteit. Wij waarderen verschillen en er is ruimte voor verschillende meningen. We gaan respectvol om met mensen die anders denken en/of anders doen. Ons schoolklimaat is veilig en open genoeg om je opvattingen kenbaar te maken, open en veilig om te zijn wie je bent, of wie je wil zijn. We leren onze leerlingen om respect te hebben voor meningen die afwijken van de eigen mening, we leren ze zelf een mening te hebben, en daarvoor te staan. Om dit alles te realiseren hanteren we bij ons op school gedragsregels. We besteden tijd aan het (in)oefenen van de gedragsregels, en de leerlingen worden begeleid bij het zo mogelijk zelf oplossen van problemen en conflictjes. De medewerkers vertonen voorbeeldgedrag. Zij maken door hun gedrag, hun houding en hun vaardigheden de visie van de school op burgerschap zichtbaar, ze laten aan de leerlingen zien hoe het hoort.

Het oefenen van de sociale en maatschappelijke competenties komt aan bod in ons curriculum: de zes blokken per jaar uit het programma Vreedzaam. Daarnaast uiteraard in de praktijk van alledag. Specifiek vormt onze school een oefenplaats voor de sociale en maatschappelijke competenties in de lessen, de groepsvergaderingen en de leerlingenraad.

De Leerlingenraad

De leerlingenraad bestaat uit acht leerlingen (uit iedere klas in groep 5-8 één leerling). De leerlingenraad wordt voorgezeten door de directeur. Schoolklimaat, veiligheid en de lessen van Vreedzaam zijn een vast agendapunt. De leerlingen van de leerlingenraad overleggen in hun groep (groepsvergadering) over thema's die in de raad besproken kunnen worden. In de groepsvergadering wordt ook een verslag besproken van de bijeenkomsten van de raad.

Vreedzaam

Een Vreedzame School beschouwt de klas en de school als een leefgemeenschap en een democratische oefenplaats, waarin leerlingen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin zij ervaren wat het betekent om een democratisch burger te zijn: open staan voor verschillen tussen mensen, kunnen overbruggen van meningsverschillen en op een democratische wijze besluiten kunnen nemen, vreedzaam oplossen van conflicten, een bijdrage leveren aan het algemeen belang en actief verantwoordelijk willen zijn voor de gemeenschap. Daarmee bieden we leerlingen perspectief en hoop. Ze ervaren dat het uitmaakt dat ze er zijn, dat ze ertoe doen en dat ze invloed op hun omgeving kunnen uitoefenen.

6.5 Toetsing en afsluiting

Vreedzaam

De zes blokken burgerschap vanuit de methode Vreedzaam worden in de klas en in de teamvergadering geëvalueerd. De individuele voortgang in maatschappelijke competenties wordt nog niet gemeten. Wij oriënteren ons op de producten die Vreedzaam daarvoor biedt.

CITO Leerling in beeld: Sociaal-emotioneel functioneren

Cognitieve ontwikkeling is belangrijk, maar natuurlijk willen we óók weten of onze leerlingen lekker in hun vel zitten. Hoe is de sfeer in de groep? Is er sprake van pestgedrag? Dit zijn belangrijke vragen die we door eigen observaties niet altijd voldoende kunnen beantwoorden. Met het instrument Sociaal-emotioneel functioneren, krijgen we een goed beeld van elke leerling en elke groep.

Het instrument geeft inzicht in het zelfbeeld, welbevinden en het sociale gedrag van leerlingen. In de rapportages vinden wij signaalscores voor de volgende categorieën:

Leerkrachtvragenlijst: Pro-sociaal gedrag, aanwezigheid pestgedrag, gedrag tijdens de les en zelfvertrouwen

Leerlingvragenlijst: Veilige leeromgeving*, sociaal zelfbeeld, cognitief zelfbeeld, schoolbeleving, gevoel van sociale

veiligheid, pro-sociaal gedrag, afwezigheid pestgedrag en gedrag tijdens de les.

* Veilige leeromgeving is een voorwaarde voor het sociaal-emotioneel functioneren van elke individuele leerling. Daarom wordt deze categorie alleen op het dashboard getoond en niet op het Leerlingprofiel.

Sociaal-emotioneel functioneren is tevens een instrument waarmee de Inspectie van het Onderwijs afspraken heeft voor de monitoring sociale veiligheid. Op dit moment gebruiken wij daarvoor echter nog:

Vensters leerlingtevredenheid en monitor sociale veiligheid

De 'Monitoring Sociale Veiligheid', is een onderdeel van het totale onderzoek naar de tevredenheid van leerlingen. Wij sturen de resultaten van de monitoring via Vensters door aan de inspectie en voldoen daarmee aan de monitoringsplicht.

Verder geeft de jaarlijkse peiling in Vensters zicht op de de tevredenheid van de bovenbouwleerlingen als geheel en per leerjaar.

Over de school: Hoe vind je het op school? Hebben jullie een leuke klas? Vind je het leuk om met de kinderen in jouw klas om te gaan?

De lessen op school: Ben je tevreden over wat je leert op deze school? Vind je de regels op school duidelijk? Ben je tevreden over de uitleg van je juf of meester? Vertelt je juf of meester je duidelijk wat je goed of fout doet? Helpt je juf of meester je goed als dat nodig is?

Rapportcijfer: Welk rapportcijfer geef je de school?

Parnassys leerlijnen 4-7 jarigen

In de groepen 1/2 monitoren we via observatielijsten de voortgang van onze kleuters. Zo ook op Sociaal Emotioneel gebied.

We scoren in vergelijking tot een gemiddelde leerling: Betrokkenheid, Welbevinden, Sociaal initiatief, Sociale flexibiliteit, Sociale autonomie, Impulsbeheersing, Inlevingsvermogen, Taakgerichtheid en zelfstandigheid.

Dreigt of ontstaat er een hiaat op deze gebieden, dan wordt de leerling ingebracht in de leerlingbespreking

Kindgesprekken

Jaarlijks zijn er twee rondes kindgesprekken. hierin worden de leerlingen betrokken bij hun eigen ontwikkeling. Ook burgerschapsvaardigheden komen hierbij aan bod.

Incidentregistratie

Indien kinderen in conflict komen met een leerkracht of een medeleerling dat verder gaat dan het samen oplossen in een win-win situatie, wordt hiervan in ParnasSys een notitie incidentregistratie gemaakt. De lijst consequenties wordt gehanteerd bij het zoeken naar een passende maatregel. Een lid van de werkgroep gedrag krijgt hiervan een afschrift en monitort daarmee deze registraties op inhoud en frequentie.

Wereldoriëntatie

De aangeboden onderdelen die verband houden met burgerschap worden weliswaar inhoudelijk getoetst, maar niet los van het aanbod buiten burgerschap gewaardeerd.

7 Zorg voor kwaliteit

7.1 Algemeen

Op onze school streven we ernaar om kwalitatief goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Onze uitgangspunten zijn:

- Ons burgerschapsonderwijs voldoet aan wettelijke eisen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de verwachtingen van de samenleving (zie het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs)
- Ons burgerschapsonderwijs is doelgericht
- Wij zorgen ervoor dat er samenhang is in ons burgerschapsonderwijs
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de behoeften van de leerlingen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij wat wij zelf belangrijk vinden
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze visie
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze mens- en maatschappijvisie

In de paragraaf toetsing en afsluiting is te lezen op welke manieren wij de ontwikkeling van onze kinderen volgen.

Movare zal een nog advies uitbrengen aan de scholen omtrent een meetinstrument voor burgerschapsvaardigheden. Voor onze school zou het product bij de methode Vreedzaam een logische keuze zijn. Wij wachten het advies van Movare af alvorens tot aanschaf over te gaan.

7.2 Kwaliteitszorg

7.3 Publieke verantwoording

In het Onderzoekskader (2021) van de Inspectie van het Onderwijs staat SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog. In dat kader evalueren we jaarlijks het thema Burgerschap onder leiding van de werkgroep Burgerschap. In het kader van 'dialoog' bespreken we de uitkomsten van zelfevaluaties, vragenlijsten. (zie Kwaliteitszorg), onze analyses en de voorgenomen acties met ons bestuur en de MR. In ons jaarplan en onze schoolgids leggen we verantwoording af over onze activiteiten met betrekking tot burgerschap. Het jaarplan en de schoolgids worden gepubliceerd op onze website. Daardoor is al de informatie beschikbaar voor alle ouders/verzorgers van de school.

In het schoolplan en de schoolgids hebben we onze missie, visie en doelen opgenomen. In het schoolplan staat ook vermeld hoe we zorgdragen voor een cultuur en oefenplaats waarin de basiswaarden centraal staan. Tenslotte geeft het schoolplan inzicht in de monitoring van burgerschap, informatie over de ondersteuning en facilitering van de leraren en de actiepunten voor de komende jaren. In de schoolgids geven we de uitslagen van metingen (op hoofdlijnen), de actiepunten naar aanleiding van de metingen en de evaluatie van de uitgevoerde actiepunten.

7.4 De module Burgerschap

In ons schoolplan en in dit burgerschapsplan hebben we op hoofdlijnen alle wettelijke zaken m.b.t. burgerschap beschreven. We verwijzen daar steeds naar de Module Burgerschap die we gebruiken (Mijn Schoolplan). De coördinator Burgerschap is samen met de directie eigenaar van deze module. De ontwikkelingsgroepen gedrag en OJW zijn samen verantwoordelijk voor het uitvoeren en monitoren van het schoolbeleid.

Eén keer per jaar (juni) wordt de inhoud van de module aangepast als dat noodzakelijk is. Daarna volgt in alle gevallen een (evaluatie) gesprek met het team.

8 Taakverdeling

8.1 Organisatie (wie doet wat)

Het realiseren van burgerschapsonderwijs vraagt veel van ons team en daarom om een heldere taakverdeling. De onderstaande tabel geeft een overzicht van wie doet wat en wanneer. De werkgroep Burgerschap is de eigenaar van het activiteitenoverzicht. Ze zorgt ervoor dat de taken tijdig en naar behoren worden uitgevoerd.

De coördinator Burgerschap is samen met de directie eigenaar van de module burgerschap in MSP.

De ontwikkelingsgroepen gedrag en OJW zijn samen verantwoordelijk voor het uitvoeren en monitoren van het schoolbeleid.

De leerkrachten, overig personeel en vrijwilligers leven en werken conform de beleidsafspraken.

Wat	Wie	Wanneer
Afname vragenlijst Burgerschap (1 x per 2 jaar)	Directeur	April
Afname LOVS LIB Sociaal-emotioneel functioneren	Leerkracht	Oktober
Afname Monitor Veiligheid Leerlingen (Vensters)	Directeur	Januari
Dialoog met bestuur (Q-gesprek)	Directeur/coördinator	November
Dialoog met MR	Directeur	Juni
Burgerschap en jaarplan	Directeur/coördinator	Juli
Burgerschap en schoolgids	Directeur/coördinator	Juli
Vaststellen van maatschappelijke activiteiten	Ontw.groep OJW/Gedrag	Oktober
Redigeren van het beleidsstuk (1 x per jaar)	Coördinator	Oktober
Uitvoeren van het curriculum	Leraren	Cursusjaar
Evaluatie Burgerschap	Coördinator en Team	Juni